

Мислене и действие – за конференцията и нейните организатори
(от Асоциацията за развитие на университетското класическо образование)

... и нека направим така,
щом богът ни води натам.
(Критон 54d: καὶ πράττωμεν ταύτη,
ἐπεὶδὴ ταύτη ὁ θεὸς ὑφηγεῖται)

В този сборник читателите ще намерят разширени версии на някои от докладите, представени на научния форум *Мислене и действие*. Всичко е станало така, както би трябвало да стане (Платон, *Критон* 44c), проведена на 14 и 15 декември 2018 г. и посветена на 130-годишния юбилей от създаването на Висшето училище в София и 130-годишния юбилей от първия превод на диалога *Критон* (дело на Иван Държилов) и изобщо на Платонов диалог на новобългарски¹.

Организатор на събитието беше Асоциацията за развитие на университетското класическо образование (АРУКО), която бе създадена през 2005 г. и наскоро, на 8 март 2020 г., навърши 15 години. Такива нестопански и неполитически, напълно академични неправителствени организации у нас не се срещат често и затова ще я представим накратко.

Не са необходими специални познания по латински, за да се досети човек, че думата „асоциация“ етимологически произлиза и се използва като обозначение за група хора, които се стремят към общност, към общество, към общуване. Такива бяха целите на учредителите на това Сдружение и по-точно: раждането и поддържането на дейна и жизнена общност от хора, които се занимават с изучаване, преподаване и изследване на знанията за Античността – и сама по себе си, и като основа на всички важни духовни и културни процеси след нея в развитието предимно на европейската история. В Манифеста за създаването на Асоциацията се казваше:

В съгласие със специфичното си образование и интерес ние се стремим да... изучаваме и обсъждаме културното наследство на европейската античност във всичките му аспекти и да създаваме нови възможности пред това изучаване и обсъждане.

Образованието, което прави възможно обсъждането на античното културно наследство и следва от него, ние наричаме класическо. Смятаме, че това образование би било непълно и повърхностно без познаване на старогръцкия и латинския език, и че систематичното овладяване на тези езици е негова основа и сърцевина.

Като споменахме *Манифеста*, чийто автор и инициатор за създаването на Сдружението беше доц. д-р Николай Гочев, да кажем няколко думи и за *Устава* на

---

¹ Преводът на И. Държилов може да бъде открит с осъвременен правопис, като част от дигиталната библиотека „Тезей“ на адрес: <<http://theseus.proclassics.org/book/export/html/216>>.

АРУКО. Той беше много добре характеризирани от доц. д-р Елия Маринова – председател на УС на АРУКО по онова време – на академичното тържество за 10-годишния юбилей на Сдружението, състояло се през ноември 2015 г.:

Най-важната част от Устава на всяко Сдружение представлява формулировката на целите, които то си поставя. Пак тя е онази част от визитката на различните неправителствени организации, която най-често следва общоприетите шаблони на т.нар. „проектен език“. На този фон приетият през 2005 г. Устав на АРУКО, в който нито веднъж не се споменава за „устойчиво развитие“ и „гъвкави интеграционни и адаптационни модели“, заявява като цели на новооснованото Сдружение няколко просто формулирани неща, а някои от тях като настояването, че античното наследство може и трябва да оформя ценности, или че хуманитарното образование влияе върху процесите в световната култура, чуваме значително по-рядко, отколкото преди десетилетие или две. Използвам случая, за да припомня тези пет първоначално поставени цели на АРУКО:

- 1. Да пропагандира стойността на античното културно наследство като основа на по-късната и на съвременната европейска култура и като фактор за оформянето на нейните ценности;*
- 2. Да развива нови образователни стратегии във висшите училища, отговарящи на променящите се европейски и световни тенденции;*
- 3. Да изследва влиянието на образованието в хуманитарните науки върху процесите в европейската и световна култура;*
- 4. Да усъвършенства работата и материалната база на преподавателските екипи в областта на науките за Античността и на хуманитарните науки в България;*
- 5. Да подпомага преподаването във висшите училища в областта на науките за Античността, хуманитарните науки и преноса на нови научни знания в средното образование².*

С демократичен устав, който стриктно се спазва, с колегиално ръководене от страна на членовете на Управителния съвет и с безукорна прозрачност, но също така и с оскъдно финансиране, почти изключително само от членски внос, Сдружението вече 15 години обединява преподаватели, докторанти, изследователи и студенти от широк кръг хуманитарни университетски области: класическа, българска и славянска филология, философия, богословие, история, старобългаристика, тракология и др.

Разбира се, в сърцевината, а най-често и в ръководството на Асоциацията са преподаватели или възпитаници на бакалавърската и магистърската програма в специалност Класическа филология към ФКНФ на СУ „Св. Климент Охридски“.

---

² Целият текст на словото на доц. д-р Елия Маринова е поместен на сайта на АРУКО в рубриката Събития: <<https://aaduce.wordpress.com/>>.

Пръв неин председател беше учредителят доц. д-р Николай Гочев 2005–2008, а след него – д-р Петър Роголски от катедра Романистика 2009–2011. За два тригодишни мандата АРУКО беше ръководена от УС с председател доц. д-р Невена Панова 2011–2014 и 2017–2019. За двегодишния период от 2014 до 2016 г. председател беше доц. д-р Елия Маринова, а в момента, от провеждането на Общото събрание през декември 2019 г., председател на УС е гл.ас. д-р Вяра Калфина от катедра История и теория на културата във ФФ.

В началните години на Асоциацията сред най-дейните ѝ членове бяха колеги от съществувалия по онова време Висш Евангелски Богословски Институт. Те бяха инициатори на първите две конференции, които АРУКО организира: *Библия и класическа древност*, февруари 2008 г. и *Религия и контекст*, февруари 2009 г.³

Преподаватели и студенти, членуващи в АРУКО, бяха сред най-активните участници в няколко значими международни семинари с периодични академични сесии. Особено мащабен сред тях бе големият тригодишен международен проект *Контекстуализиране на класическото образование*, проведен от 2005 до 2007 г. с три двуседмични и три едноседмични сесии, финансиран от Програмата за подпомагане на висшето образование на ЦЕУ в Будапеща, чийто основен домакин бе катедра Класическа филология във ФКНФ. С участието на преподаватели от три наши университета, повечето от тях членове на Асоциацията, бе осъществен и двусеместриалният интердисциплинарен курс *Актуалната античност*, проведен през учебната 2007/2008 г., финансиран от Центъра за развитие на учебните програми към ЦЕУ в Будапеща и ръководен от доц. д-р Димка Гочева-Гичева⁴. Като част от редовно провежданите „работилници“ на Югоизточноевропейската Асоциация по антична философия бяхме организатори и домакини на тридневния международен семинар върху диалога *Епиномис* на Платон, който се състоя през юни 2011 г., осъществен със средства от ФНИ на СУ „Св. Климент Охридски“.

С участието на десетки колеги от различни наши университети в качеството им на гост-лектори или дискусанти веднъж или повече пъти бяха проведени и семестриални седмични семинари, някои от които са част от учебния план на магистърската програма, а други – с по-широк общокултурен или университетски хоризонт: *Класическо образование и идея за класическа древност в България*;

---

³ Някои от докладите от тези форуми са публикувани в сб. *Класически и модерни измерения на религиозното откровение*. С., 2009, АРУКО, съст. Николай Гочев, Петър Роголски и Чавдар Хаджиев.

⁴ Статии на някои участници в курса са събрани в сборника *Политическото мислене на европейското „минало“*. Съст. Д. Гочева. Ред. Невена Панова и Иглика Милушева. С., УИ „Св. Климент Охридски“, 2010.

Интелектуалците през Античността; Античността в художествената литература и естетическата теория; Класика и бъдеще.

По инициатива на Асоциацията и с подкрепата на ръководителите на трите философски катедри във ФФ успяхме да отбележим подобаващо юбилея на Аристотел през 2016 г. – 2400 години от рождението му. Конференцията *Предизвикателството Аристотел*⁵ беше тридневна, проведе се от 28 до 30 ноември 2016 г. в Софийския университет, събра почти 60 участници от 12 наши и чужди университети и институти⁶, вдъхнови също десетки средношколци за участие в ученическия конкурс за написване на есе на тема *Моят Аристотел*⁷. Най-добрите в конкурса бяха наградени в първия ден на конференцията.

Последно в този ред на изброяване, но не и по важност и знаковост е и това, че през изминалите години много от членовете на Асоциацията вдъхновено написаха и успешно защитиха бакалавърски дипломни работи, магистърски тези, дисертации, хабилитационни текстове; мнозина издадоха книги и преводи с неотречима значимост за тази фундаментална област на хуманитаристиката.

Всичко това даде оправдано самочувствие и увереност на членовете на Асоциацията, че не само могат, но и трябва да организират веднъж годишно Четения, които да се утвърдят като редовен научен форум, на който всяка година в средата на декември да се представят доклади и съобщения, повечето от които да са фокусирани около една централна тема.

На 15 декември 2017 г. бяха проведени първите четения на АРУКО. Темата беше: *Утопия. Политическото философстване и фантазиране от Античността до Новото време*. И защото началата са важни, тук бихме искали да посочим имената на участниците (основно от СУ и основно членове на АРУКО) в първото издание на тази инициатива, все още едnodневна, но задава както по-сериозно академичната, така и вдъхновената от възможността за устно общуване по обща тема линия и на следващите издания на Четенията: докторант Александра Димитрова, д-р Вероника Келбечева (МУ, Пловдив), д-р Вяра Калфина, доц. д-р Герасим Петрински, докторант (тогава все още магистрант) Димитър Драгнев, доц. д-р Димка Гичева-Гочева, д-р Камелия Спасова, проф. д-р Лидия Денкова (гост от НБУ), доц. д-р Невена Панова, доц. д-р Николай Гочев.

Вторите четения, проведени вече в рамките на два дена в средата на декември 2018 г., бяха посветени, както посочихме и по-горе, на 130-годишния юбилей от

---

⁵ Вж. <<https://aristotlesofia.wordpress.com/>>.

⁶ Почти всички доклади в разширен обем са включени в тома *Предизвикателството Аристотел*. Съст. Д. Гочева, Иван Колев и Хари Паницидис. С., УИ „Св. Климент Охридски“, 2018.

⁷ Вж. <<https://aristotelkonkyrsblogsite.wordpress.com/>>.

създаването на Висшето училище в София и на 130-годишния юбилей от първия новобългарски превод на диалога *Критон* на Платон. Някои от разширените версии на докладите са в ръцете на читателите в този сборник⁸, а пълната програма на конференцията включваше следните участници:

- проф. д-р Александър Андонов, ФФ, СУ: *За разликата между античното и субектното мислене и действие* (пленарен доклад);
- доц. д-р Иван Колев, ФФ, СУ: *Ентелехии на ἐντελέχεια*;
- проф. д-р Веселин Дафов, ФФ, СУ: *Мислене и примиряване – приготвяне, настройване и проектиране*;
- доц. д-р Димка Гичева-Гочева: *Първият университетски преподавател и изследовател на античната философия у нас – проф. Иван Георгов*;
- докторант Христо Хр. Тодоров, ФКНФ, СУ: *Платон и т.нар. учение за етоса*;
- д-р Силвия Кръстева, ЮЗУ „Неофит Рилски“: *Принципът на противоречието при Платон и Аристотел*;
- доц. д-р Виржиния Радева, ФФ, СУ: *Влиянието на идеите на Платон върху хуманитарните науки*;
- д-р Кирил Киров, ЮФ, СУ: *Тълкуване, спазване и изпълнение на законите в диалога Критон на Платон*;
- проф. Кристина Япова, НМА „Проф. Панчо Владигеров“: *Платоновата „музика“ от Критон към Федон*;
- проф. Нева Кръстева, НМА „Проф. Панчо Владигеров“: *Трите музика на Северин Боеций (ок.480–524) и техният резонанс*;
- д-р Камелия Спасова, ФСФ, СУ: *Аналогия и аномалия: библиотеките в Александрия и Пергам*;
- Бетина Янева, Диана Зулчева, Стефан Христов, студенти по Класическа филология: *Солон, Питагор и Емпедокъл като интелектуалци*;
- докторант Невелин Вутев, ФФ, СУ: *Философията на живота в досократическото мислене*;
- д-р Иван Петров, Медицински университет, Пловдив: *Мислене и действие в Житието на свети Антоний и неговите славянски преводи*;
- доц. д-р Николай Гочев, ФКНФ, СУ: *Египет – начало на историята*;
- д-р Венелин Пенчев, Национална художествена академия: *История и технология на най-древния изкуствен пигмент в Египет*;
- доц. д-р Герасим Петрински, ФФ, СУ: *Дамасций Диадох: образът на интелектуалеца-езичник и залезът на античния свят*;

---

⁸ Някои от тях, а именно текстовете на Ал. Андонов, Д. Гочева, Кр. Япова, Н. Кръстева, Н. Вутов, Н. Панова, Н. Гочев, бяха публикувани, в по-ранни свои варианти, и в тематичния блок, посветен на Четенията на АРУКО през 2018 г., в бр. 11 на *Литературен вестник* от 20-26.03.2019 г., под редакцията на Димка Гочева и Камелия Спасова: <http://www.bsph.org/members/files/pub_pdf_1634.pdf>.

- доц. д-р Невена Панова, ФКНФ, СУ: *Мислене, говорене и действие: „случаят“ Солон;*
- доц. д-р Боян Манчев, НБУ и Университет за изкуствата, Берлин: *Действието на мисълта. Аристотеловото понятие за възможност в оперативното езикознание;*
- д-р Вероника Келбечева, Медицински университет, Пловдив: *„Виждането“ отвъд думите според Тълкувателя на загадки. Романът на Хосе Карлос Сомоса Пещерата на идеите;*
- докторант Марта Методиева, ИБЦТ, БАН: *Неофит Бозвели и рецепцията на Аристотел през превода на Димитриос Дарварис;*
- д-р Йордан Ефтимов: *Какъв им е Овидий на поетите от епохата на НРБ?*
- д-р Владимир Маринов, НБУ: *Как действа езикът според Софистът на Платон?*
- проф. д-р Лидия Денкова, НБУ: *Арете като най-добро основание за мислене и действие.*

Организационният екип, подготвил събитието, беше в състав: доц. д-р Невена Панова, ФКНФ; доц. д-р Димка Гичева-Гочева, ФФ; доц. д-р Диана Атанасова, ФСФ; гл. ас. д-р Камелия Спасова, ФСФ.

Както подзаглавието – цитат от *Критон* (*Всичко е станало така, както би трябвало да стане, Критон 44c*), така и фразата – мото на конференцията, отново цитат от същия диалог (*... и нека направим така, щом богът ни води натат, Критон 54d*) не бяха само юбилейно подбрани и не се оказаха реторически случайни, тъй като темата на фокус и впечатляващата аналитичност на докладите напълно се вписа във високите примери и респектиращата традиция на нашето платонознание, което през цялата история на своето развитие се е придържало близо до Платоновия текст и неговата коректна преводна, изследователска, но и поведенческа и битийна интерпретация.

Затова първо искаме да изредим имената на преводачите на Платон през 130-те години след превода на *Критон* на И. Държилов: и авторите на по-ранните преводи на отделни диалози (от първите десетилетия на ХХ в.), сред които преобладава *Апология на Сократ*, а сред преводачите има и видни класически филолози, и – в по-редки случаи – преводачи през език-посредник, но отново работили внимателно: Ал. Балабанов, Б. Ботушаров, Г. Кацаров, Г. Цанкова-Петкова, Н. Соколов, С. Андрейчин; и участниците в наистина ключовото четиритомно издание (1979–1990) с преводи на повечето Платонові произведения, съпроводени от важни уводни студии и задълбочени (и задължителни) коментари: Ал. Милев, Б. Богданов (автор, по-късно и на редактирани преводни варианти на няколко от диалозите, включени в т. 2), Г. Михайлов, Д. Марковска, П. Димитров, Ц. Бояджиев; а също и създателите на някои нови преводи (дори на „съмнителни“ в автентичността си и затова по-пренебрегвани текстове, но именно те дооформящи една ерудирана и пълноценна представа за Платон и голямото му наследство) от началото на ХХІ в. досега: Г. Гочев (съавтор с Н. Панова за първия превод на *Закони*,

но и автор на нови преводи на *Държавата* и на *Пир*), Л. Радулова (*Минос*), Н. Гочев (*Епиномис*), Ст. Терзийски (*Писма*).

Преводите обаче, както бе казано, са само една от страните на интерпретацията на Платон, а и на всеки един философ. За изследователските приноси в нашето платонознание през повече от едновековната му история няма да говорим тук, но искаме да подчертаем – като нещо положително и продуктивно – съпровождалата го, по-директно или по-индиректно, интердисциплинарост, която е въвличала и увличала „на страната на Платон“ както филолози, така и философи, литературни теоретици, изкуствоведи, разбира се – дори математици, и изобщо не само знаещи в дадена област (по-често хуманитарна, но невинаги), но и ценящи абсолютно знанието и античния модел за неговото споделяне⁹.

Затова и неслучайни са двата цитата, подзаглавие и мото, на Четенията върху мисленето и действаването, резултатът от които частично поне може да бъде прочетен и тук, между кориците на настоящия сборник: научното и образователно мислене става действено, когато е споделено при подходящите обстоятелства и подходящите слушатели и събеседници (с които се гради едно специфично „сдружение“), но и когато се създава и неговата, доколкото то самото е човешко, трансцендентна обвързаност и осмисляща привидна ограниченост. Но всъщност поводите, мотивите, а и залозите за успешното му реализиране и като индивидуално, и като колективно действие в търсене на по-частна или по-обща същност, идея, истина, са много. И някои от тях могат да се проявят именно в такъв или някакъв друг конферентен модел. Затова се надяваме, че интердисциплинарният тон и научен патос от нашата конференция през декември 2018 г., който бе както обединяващ различни специалисти, така и произведе и други ползотворни малки дискусии, които – отново по Платонов сценарий – не намериха място в сборника, а ще останат само устно споделени, е не просто пример за една възможна конференция, но и модел за следващи подобни срещи.

През декември 2019 г. се проведе отново двудневните Трети годишни четения на АРУКО. Тяхната тема бе *Сватбата на Филология и Меркурий* – тя сама по себе си задава интердисциплинарност и диалогичност, а и „подказва“ търсенето на следите от Античността в по-късните епохи и в техните научни постижения, дебати и възторзи. И в този случай имаше подзаглавие-мото, заето от Марциан Капела (IV–V в.) и едноименното му (със заглавие като конференцията ни тема) произведение: *Изкуствата...начало на науки трезви дават, ...но и играта не забравят* (Mart. Cap. II, 220: Artes...disciplinas annotabunt sobrias...nec uetabunt ludicra). Но за изкуствата и

---

⁹ В него, следва да отбележим, с една своеобразна по античному диалогична свобода си позволяваме да оставим частично неединни писмените – като формат – варианти на устно споделените научни тези и анализи, като се надяваме, че това няма да попречи на осмислянето им и като дялове от една цялостна дискусия.

науките, за които се говореше на тези последни засега Четения, било сериозно, било по-игрово, но като цяло доста специализирано, ама в една пъкстра специализираност, се надяваме да стане дума в следващ том.

А дотогава: приятно четене, мислене и действие – около настоящия сборник, или по друг повод – за Античността – като начало, но и като актуалност.

София, 1 юни 2020 г.

Димка Гочева, Невена Панова